

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Jana Peterková
Článok / Article: Budování pověsti EU prostřednictvím veřejné diplomacie
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

PETERKOVÁ, J. 2016. Budování pověsti EU prostřednictvím veřejné diplomacie. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 19, č. 1, 2016. ISSN 1335 – 2741, s. 48-70. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2016/1-2016/jana-peterkova.html>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

BUDOVÁNÍ POVĚSTI EU PROSTŘEDNICTVÍM VEŘEJNÉ DIPLOMACIE

BUILDING THE EU REPUTATION THROUGH PUBLIC DIPLOMACY

Jana Peterková*

ABSTRACT

In the current international environment good reputation has become a valuable and valued tool, which helps to fulfill the interests of individual actors. Public diplomacy has become a way of achieving or enhancing the perception and the reputation of the entity. The article focused on the external dimension of the EU practice in this area. In this study, recent developments in European structures were presented, together with the identification of various key players, used tools and related legislation. The aim of the article was to chart a path that passed the EU in building the reputation and also to identify the main trends of the current development, stakeholders, systems and used instruments. This text attempted to capture the specificity, as well as positives and possible problems of public diplomacy in the EU context. Analysis of public diplomacy in practice of the EU was based on linking the issue with soft and normative power. The theoretical framework was also based on the distinction of various concepts and different approaches to definitions of public diplomacy. The results show that European institutions and especially the European Commission have the leading role in this process. It was confirmed by the adoption of the Lisbon Treaty, which marked a fundamental shift towards a truly European public diplomacy, presenting common European values and emphasizing the positive aspects of the process of European integration. Perspectives of further development put stress mainly on the coordination, deepening the dialogue and mutual communication among actors and towards the target groups.

Key words: European Union, public diplomacy, EUNIC, cultural diplomacy, foreign policy

* Ing. Jana Peterková, PhD. působí jako odborná asistentka v Středisku mezinárodních studií Jana Masaryka, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze, Nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika, e-mail: peter@vse.cz.

Úvod

Snaha o budování dobré pověsti státu za jeho hranicemi má velmi dlouhou tradici. S její moderní podobou se setkáváme zhruba od poloviny šedesátých let 20. století. Tehdy byl také poprvé použit pojem veřejná diplomacie. Jeho definice, používané nástroje nebo strategie prošly od té doby řadou změn. Posílení vlastní pověsti je dnes na mezinárodním fóru pokládáno za pevnou součást zahraniční politiky státu. V souvislosti se změnami mezinárodního prostředí se změnil, a značně rozšířil, také okruh dotčených aktérů. (Peterková, 2008) Veřejná diplomacie se objevuje v praxi národních států, mezinárodních organizací vládní povahy i mnoha nestátních aktérů. Všechny tyto subjekty se snaží využívat svou pověst jako prostředek k snazšímu dosažení svých cílů či podpory svých zájmů. Tomu nahrává i celá řada změn jako nárůst moci veřejného mínění nebo rozvoj komunikačních a informačních technologií.

Tak jako pro národní státy, je i pro Evropskou unii (dále EU), jako pro nadnárodní instituci, důležité vybudovat dlouhodobé vztahy s ostatními subjekty na mezinárodní scéně, založené na vzájemné důvěře a porozumění, na sdílení společných či podobných hodnot. (Delegation of the European Union to the USA, 2010)

Evropská unie dosahuje svých cílů a naplnění svých zájmů především prostřednictvím diplomatických aktivit a prezentací svých dosavadních úspěchů i hodnot, na nichž stojí evropská integrace cílovému publiku, jeho informování a zaujetí pozornosti a budování vlivových vazeb a vztahů je proto pro EU klíčové.

Evropská unie představuje, jako nadnárodní instituce, velmi zajímavý příklad uplatnění strategií, nástrojů i systému řízení aktivit veřejné diplomacie. Přesto její veřejné diplomacii zatím nebyla v domácí odborné literatuře věnována dostatečná pozornost. Tento text se snaží mezeru alespoň z části zaplnit. Charakterizuje EU jako aktéra veřejné diplomacie, snaží se identifikovat hlavní trendy dosavadního vývoje a hlavní zúčastněné subjekty, systém i používané nástroje. Zároveň text zachycuje možná specifika, pozitiva i případné problémy praxe veřejné diplomacie v kontextu EU. Součástí je i prozkoumání základních prvků prezentace obrazu EU mezi elitami a veřejností třetích států, tedy komunikace a prezentace „značky“ EU v ostatních regionech a na širokém mezinárodním fóru.

K naplnění uvedeného cíle text postupuje ve třech krocích. První část textu představuje související koncepty, základní terminologické vymezení a rovněž stručnou charakteristiku veřejné diplomacie, její jednotlivé roviny či zaměření

různých aktivit. Druhá část přináší pohled na praxi veřejné diplomacie EU se zaměřením na její vnější dimenzi. Stěžejní pozornost je věnována období po roce 2000 a současnosti. Třetí část je věnována rozboru aktuálních otázek, které se v souvislosti s veřejnou diplomacií v pojetí Evropské unie objevují.

1 Veřejná diplomacie v teoretické perspektivě

Z teoretického hlediska je veřejná diplomacie spojována především s tzv. měkkou mocí (*soft power*), pojmem, který do studia mezinárodních vztahů zavádí **Joseph S. Nye**. Tento autor vymezuje moc jako schopnost ovlivňovat lidi i situace za účelem naplnění vlastních zájmů. (Nye, 2004)

Moc má podle **Nye** duální charakter a je možné ji rozdělit na moc tvrdou, kam patří moc vojenská a ekonomická a na moc měkkou, která je založena na přesvědčování a lákání. Měkkou moc **Nye** ztotožňuje především se schopností získat podporu pro své cíle prostřednictvím atraktivity prezentovaných myšlenek a hodnot, jejich přitažlivosti pro ostatní aktéry mezinárodních vztahů. V této souvislosti užívá i pojmy jako jsou svádění, které dává do protikladu k nátlaku a použití zdrojů tvrdé moci, tedy zejména vojenských a ekonomických prostředků. Soft power určité země stojí podle **Nye** na třech zdrojích, politických hodnotách země, její kultuře a její zahraniční politice. **Nye** dále tvrdí, že země s vyšší mírou pravděpodobnosti dosáhne žádoucích výsledků, jestliže její kultura zahrnuje universální hodnoty a jestliže její politika podporuje hodnoty a zájmy, které ostatní mohou sdílet. (Nye, 2004) Podobný názor zastává i **Leonard**, když uvádí ve spojitosti s praxí západních států hodnoty, jako jsou demokracie, ochrana lidských práv, udržování či obrana míru. (Viz Leonard – Stead – Smewing, 2002; Melissen, 2005)

Spojení měkké moci s kulturou ve své studii zmiňuje například **Schneider**, když jako skvělý příklad užití soft power představuje kulturní diplomacii, která k přesvědčování cílového publika využívá především prezentaci kulturních hodnot. (Schneider, 2004) Podobně **Tomalová** v souvislosti s působením kultury ve spojení s veřejnou diplomacií zmiňuje pojem zahraniční kulturní politika, který dále člení na dva směry. Prvním je tradiční bilaterální a multilaterální diplomacie, představovaná jednáními, případně dohodami se vztahem k oblasti kultury. Druhý směr představuje kulturní diplomacie jako součást diplomacie veřejné, kam patří například zahraniční vysílání, výuka jazyka, školská a vědecká spolupráce nebo kulturní projekty. (Tomalová, 2008)

Pro zahraniční politiku jako zdroj měkké moci uvádí **Nye** jako uvozující podmínky její legitimitu a morální autoritu. V této souvislosti je možné zmínit i prohlášení někdejšího australského ministra zahraničních věcí **Garetha Evanse**, který hovořil, vedle existence zájmů geopolitických či hospodářských, o nové kategorii národních zájmů - být a být viděn jako dobrý člen mezinárodního společenství. (Evans – Grant 1995, citováno dle Leonard – Alakeson 2000, s. 36). Tyto podmínky je možné doplnit také významem sepětí mezi vnitřní identitou a vnějším obrazem země. **Cross** říká, že představované hodnoty, které o sobě subjekt sděluje, musí být součástí jeho identity a hodnot také v realitě. To je podle ní podmínkou k tomu, aby prezentovaný obraz byl skutečně úspěšný. (Cross, 2011)

Jako jeden z klíčových nástrojů soft power je přitom brána právě veřejná diplomacie (Melissen, ed., 2005) Další autoři tento názor sdílejí a identifikují charakteristiky veřejné diplomacie právě ve spojení se soft power. (Např. Bátora, 2005) Jiní ovšem vidí v tomto spojení i určitá úskalí. **Hocking** si v této situaci klade otázku, proč je nutné věnovat tolik úsilí veřejné diplomacii, jestliže „politika přitažlivosti“ skutečně funguje. (Hocking in Melissen, 2005) V dalších dílech (Viz Rasmussen, 2010) se objevuje také spojení veřejné diplomacie s otázkami politického vlivu, diskursivní analýzy či normativní moci. *Normativní moc* je chápána jako zdroj politického a diplomatického vlivu odvozený od chování se v souladu s existujícími normami mezinárodního společenství.

1.1 Terminologie

Pro oblast veřejné diplomacie je prozatím typická jistá nejednotnost v používané terminologii. Ve vztahu ke komunikačním aktivitám spojeným s tvorbou pozitivní pověsti je spojováno několik termínů. Určujícím prvkem je v prvním případě aktivita pouze na jedné či na obou stranách.

- Informování – jednostranná prezentace informací.
- Komunikace – budování vztahu za pomoci dialogu.

Dalším možným rozlišením je cílová skupina komunikačních aktivit, kterou může být buď domácí či zahraniční veřejnost. Zde se v závislosti na zdroji používá i více pojmů pro stejný či velmi podobný obsah, případně je stejný obsah označován více pojmy.

- Veřejné záležitosti (public affairs) jako komunikační aktivity zaměřené na domácí veřejnost členských států. (Lynch, 2005)
- Veřejná komunikace (public communication) rovněž komunikace

s domácí veřejností. (Valentini – Nesti, 2010)

- Veřejná diplomacie jako propagace prováděná výhradně diplomaty, popřípadě státní správou.

Možností jak rozlišit jednotlivé přístupy k vymezení formy i obsahu veřejné diplomacie je celá řada. Kritérium okruhu dotčených aktérů, potažmo záběru činností ve svém článku aplikuje například **Pajtinka**, který přístupy k definici veřejné diplomacie dělí v základním pohledu na širší a užší. (Pajtinka, 2008) Jako příklad širšího pojetí **Pajtinka** zmiňuje např. **Schneider**, která pod pojem veřejná diplomacie zahrnuje vše, čím se stát představuje světu. (Schneider, 2004) Do stejné skupiny, byť s konkrétnějším vymezením, je v daném článku řazen i **Bátora**, v jehož interpretaci veřejná diplomacie obsahuje činnosti státních i nestátních aktérů, kteří pomáhají udržovat a podporovat měkkou moc země. **Bátora** uvádí celou škálu nestátních aktérů (regiony, města, politická hnutí), jejichž činnost ve výsledku spoluovlivňuje vnímání země. (Bátora, 2005) Užší pojetí reprezentuje například **Tuch**, který ve své definici z roku 1990 definoval veřejnou diplomacii jako „vládní proces komunikace se zahraničním publikem v pokusu získat porozumění ...“ (Tuch, 1990, s. 3) Obdobné pojetí přináší i **Potter**, který veřejnou diplomacii definuje opět jako vládní snahu o změnu orientace politiky cílového státu prostřednictvím vlivu veřejného mínění i názorů elit. (Potter, 2002) Sám **Pajtinka** je přitom dává přednost spíše užšímu pojetí. V obecné rovině zmiňuje existenci jak státních, tak i nestátních aktérů, nicméně přesnější vymezení druhé skupiny je podle jeho názoru spíše předmětem diskuse. Přináší také vlastní definici, kde je veřejná diplomacie pojímána především jako nástroj zahraniční politiky. (Pajtinka, 2008)

Pojetí tohoto textu je nicméně s ohledem na vývoj mezinárodního prostředí, kde se projevuje nárůst počtu a různorodosti zúčastněných aktérů, rozvoj jejich vzájemných vazeb a také rozvoj komunikačních a informačních technologií bližší spíše širší pojetí pojmu. Ve vazbě na rovinu aktérů například **Melissen** zmiňuje aktivity OSN jako supranacionálního aktéra, uvádí také činnost Evropské komise, potažmo komunikační strategii Evropské unie a nezapomíná ani na velkou skupinu nevládních organizací nebo na firmy s mezinárodním přesahem či nadnárodní společnosti. Podle **Melissenova** názoru diplomacie dnes působí spíše v prostředí horizontálních sítí než v hierarchickém státně-centristickém modelu. (Melissen, ed., 2005)

S tím souvisí i změny mezinárodního prostředí, kde dochází ke stírání rozdílů mezi zahraničím a domácím prostředím. To se odráží také v oblasti zahraniční politiky a prolínání témat domácí a zahraniční scény, kde se objevil

koncept, odkazující na vzájemné propojení a ovlivňování výsledku při jejich vzájemném působení. (Bátora, 2006) Tento přístup charakterizuje veřejnou diplomacii jako dvoudimenzionální aktivitu, kde je možné rozčlenit komunikační aktivity na dimenzi vnitřní (vnitrostátní) a vnější (zahraniční), kde se obě dimenze vzájemně ovlivňují.

Poslední zmiňovaná změna se týká charakteru komunikace, kde v minulosti i veřejná diplomacie byla brána především jako šíření informací a prezentace žádoucího obrazu. **Melissen** přináší odlišný pohled, kdy představuje veřejnou diplomacii jako dialog se zahraničním publikem, jehož součástí je nejen šíření žádoucího obrazu, ale rovněž naslouchání názorům cílového publika (Melissen, ed., 2005)

Výsledkem je takové vymezení veřejné diplomacie, které uznává klíčovou roli států, nicméně ponechává dostatek prostoru pro reakci na změny mezinárodního prostředí, které ve výsledku ovlivňují diplomacii jako celek. *„Veřejná diplomacie je činnost, zaměřená na utváření a ovlivňování pozitivních představ o daném státu, hodnotách a činnostech, které reprezentuje mezi zahraniční veřejností. Prostředkem k dosažení žádoucího cíle je pravdivá komunikace se zahraniční veřejností prováděná v součinnosti státního aparátu i soukromých subjektů.“* (Peterková, 2008, s. 13)

Právě s ohledem na změny mezinárodního prostředí není možné otázku definičního vymezení veřejné diplomacie považovat za uzavřenou. O terminologických otázkách je možné samozřejmě vést další diskuse, které kromě přesnějšího zaměření jednotlivých prvků veřejné diplomacie přispívají i k jejímu hlubšímu pochopení.

2 Vývoj veřejné diplomacie v praxi EU

Aktivity na poli veřejné diplomacie patří v praxi národních států k dnes snad již tradičním prvkům, spojeným se zahraniční politikou státu. Státy si jsou vědomy významu pozitivní pověsti v zahraničí pro dosažení svých cílů a naplňování zájmů státu. Snaha o dobré jméno v zahraničí je v řadě případů součástí programových prohlášení vlád nebo strategií zahraniční politiky. Výjimkou nejsou ani zvláštní strategie věnované právě pověsti země.¹ V organizační rovině je toto téma většinou blízké resortu zahraničních věcí.

Také mezinárodní organizace s ohledem na vývoj mezinárodního prostředí (viz dále) věnují své pověsti značnou pozornost. Ve strukturách takové

¹ Např. Česká republika, Slovenská republika, Dánsko nebo Norsko.

organizace obvykle existuje zvláštní pracoviště, které se tímto tématem zabývá a v oblasti, v níž organizace působí, se snaží pomocí obdobných nástrojů jako národní státy (viz Peterková, 2008; Tomalová, 2008) budovat pozitivní obraz organizace, její činnosti a hodnot, které tato činnost představuje.²

Svůj vliv má a mělo i mezinárodní prostředí, které podobným způsobem ovlivňovalo také praxi ostatních aktérů. Jedná se především o komunikační revoluci, která přinesla téměř neomezené možnosti přenosu informací a volného přístupu k nim. S tím souvisí také nárůst významu veřejného mínění, které má k dispozici množství informací a které je také schopno ovlivnit rozhodování vlád. Svou váhu má i fakt, že v dnešní době je význam představ často roven významu reality a tudíž je v zájmu států i dalších subjektů mezinárodního prostředí tyto představy ovlivnit pozitivním způsobem ve svůj prospěch. (Tuch, 1990)

Evropská unie má z řady důvodů poměrně složitou situaci. Je poněkud obtížné srovnávat ji s praxí národních států nebo tradičních mezinárodních organizací, protože EU je supranacionální³ institucí, z čehož se odvíjí i nepoměrně složitější vnitřní struktura takového uskupení. Jakkoli existují daná pravidla, jak jsou například v různých oblastech utvářena rozhodnutí, v praktické rovině se prolínají rysy mezivládních jednání a nutnost respektovat vůli členských států a rozhodnutí unijních orgánů (Evropské komise zejména). Toto „rozložení sil“ se odrazilo i ve výkonu veřejné diplomacie. Existují značné rozdíly ve výkonu evropské veřejné diplomacie před a po přijetí Lisabonské smlouvy (viz dále). V obecné rovině je možné říci, že veřejná diplomacie odráží především obraz EU a rozhodující vliv je na straně evropských institucí. Zájmy členských států jsou reprezentovány především přihlášením se ke společným evropským hodnotám a projektu evropské integrace.

Pro úplnost je nutné zmínit také dvě základní dimenze veřejné diplomacie EU ve vztahu k cílovému publiku, kdy, podobně jako národní státy, EU rozlišuje ve své praxi vnitřní a vnější dimenzi aktivit na poli veřejné diplomacie.

Vnitřní dimenze veřejné diplomacie EU je zaměřena na komunikaci unijních institucí směrem k domácímu obyvatelstvu členských států EU a na zlepšení jeho povědomí a porozumění principům Evropské unie, jejím hodnotám a cílům.

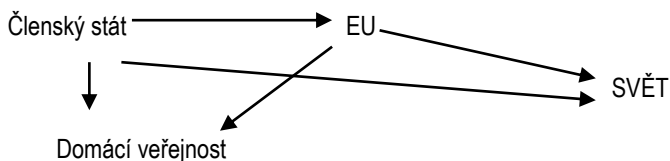
² Např. NATO

³ Supranacionalita souvisí s tím, že členské státy delegují část národní suverenity na Evropská společenství a jejich zájmy jsou posléze realizovány prostřednictvím Evropské unie a jejích orgánů. (Viz Vincourek, 2008)

Součástí je deklarovaná snaha o zvýšení podpory těmto hodnotám a jejich prosazování, přiblížení Unie jejím občanům, vytvoření pocitu sdílených hodnot a společné identity. Velký význam mají i informace a praktické semináře pro občany o tom, jak činnost unijních institucí prakticky ovlivňuje jejich životy, jaký je dopad výkonu jejich rozhodnutí do praxe. V terminologické rovině je v praxi institucí EU tato dimenze označována spíše jako komunikace či informování, případně jako informační a komunikační politika. Tato vnitřní dimenze také až do nedávna tvořila v evropské komunikační praxi stěžejní oblast.

Vnější dimenzi je v tomto ohledu komunikace a prezentace „značky“ EU v ostatních světových regionech a na širokém mezinárodním fóru. Tato aktivita předpokládá jak iniciativu „bruselských“ institucí, tak také aktivity členských států a jejich podíl na unijních projektech zároveň s jejich vzájemnou spoluprací. To vytváří důležitou součást jejich strategií veřejné diplomacie - „evropskou dimenzi“, která do určité míry ovlivňuje i diplomacii členských států EU. Pro tuto dimenzi začala evropská praxe používat pojem veřejná diplomacie.

Schéma „evropské dimenze“ veřejné diplomacie

Zdroj: Peterková (2008). Veřejná diplomacie. Plzeň: nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 99

2.1 Vývoj vnější dimenze veřejné diplomacie EU

V období před přijetím Lisabonské smlouvy byla veřejná diplomacie EU silně rozdrobená. V podání unijních orgánů se jednalo především o šíření informací, odpovědnost byla spojována především s Evropskou komisí. Podobně jako ve vztahu ke komunikaci s veřejností členských států, tak i u komunikace se zahraniční veřejností, odmítali představitelé unijních orgánů hovořit o veřejné diplomacii, preferován byl spíše výraz *informační aktivity*.⁴ To také v zásadě lépe odpovídalo charakteru dříve prováděných aktivit, které se soustředily především

⁴ Informační a komunikační politika je pojem používaný v minulosti institucemi EU pro oblast komunikace zaměřenou sice primárně na komunikaci s veřejností členských států, nicméně nevyhýbající se ani roli EU ve světě.

na pasivní (publikace, letáky) či aktivní (výstavy, přednášky) předávání informací, namísto budování dlouhodobých vztahů. (Lynch, 2005) Veřejná diplomacie EU směrem ven byla také považována spíše za souhrn aktivit jednotlivých členských států. (Fiske de Gouveia – Plumridge, 2005)

K zásadním dokumentům, které se zabývaly tématem komunikace a tedy i veřejnou diplomacií, patřilo sdělení Evropské komise *Evropa ve světě* z června 2006. (European Commission, 2006) Tento dokument se zaměřil na zdůraznění významu vnějších vztahů Evropské unie, cílů, které má EU v této oblasti dosáhnout a prezentoval návrhy rámcových opatření. Velmi stručně byly vymezeny strategické politiky EU v oblasti vnějších vztahů jako otázka rozšíření, Evropské politiky sousedství, obchodu či rozvojové spolupráce spolu s politickým dialogem a otázkami důležitými ve vztazích s klíčovými partnery (USA, Rusko, Čína, Indie aj.). Akcentován byl i vliv vnitřních politik EU v podobě měnové unie, jednotného trhu, postoje Unie ke globálním otázkám a dalších, které, ač jsou primárně určeny interním hráčům, ovlivňují i její vnější vztahy. Mezi navrhovanými kroky bylo lepší plánování, koordinace činnosti jak unijních institucí mezi sebou tak i se členskými státy, a v neposlední řadě i zvýšení viditelnosti Unie, jak prostřednictvím posílení role Evropského parlamentu, tak také posílením *veřejné diplomacie*. K nárůstu povědomí o EU měly pomoci také návštěvní programy či stipendia. Důležitým rysem je právě výše zmiňované propojení interních politik EU a jejich dopadu na vnější vztahy. Komise se také odvolávala na změny mezinárodního prostředí, které si vynutily změnu přístupu.

K aktérům, kteří se v minulosti podíleli na vnější komunikaci EU, patřila například Rada Evropské unie (Rada ministrů), jejíž úloha byla ovšem spíše omezená. Generální ředitelství Rady pro komunikaci, informační politiku a protokol se v roce 2002 stalo v rámci organizační reformy součástí Generálního sekretariátu. Vlastní komunikační útvar i mluvčího měl také někdejší vysoký představitel pro Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Svůj význam pro aktivity spojené dnes s veřejnou diplomacií měli i Zvláštní představitelé EU, kteří působili vždy v určitém pro EU prioritním světovém regionu. Výrazná role připadla také Evropské komisi a zejména jejímu Generálnímu ředitelství pro vnější vztahy (DG RELEX), které zodpovídalo také za delegace ES ve třetích zemích.

Existoval také tzv. Informační výbor (RIC – Relex Information Committee⁵), smyslem jehož existence a pravidelných měsíčních schůzek byla výměna informací a koordinace činnosti. Šlo o snahu koordinovat uvnitř Komise činnost těch útvarů, které se podílely nějakým způsobem na vnějších vztazích. Tato skupina byla také známá jako tzv. rodina RELEX (RELEX family). Smyslem koordinace byla snaha o prezentaci takových sdělení jednotlivými útvary, která odpovídala celkovému obrazu, který si EU přála prezentovat. (Rasmussen, 2010) Nešlo ani tak o prezentaci jediného sdělení, jako spíše o to, aby si jednotlivá sdělení z různých tematických oblastí neodporovala.

Na vnější prezentaci se podílely i další útvary ze struktury Evropské komise, jako je například *Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu (DG EAC)*, které i dnes rozvíjí několik zásadních programů zaměřených jak na rozvoj uznávaných evropských hodnot (demokracie, ochrana lidských práv, občanská společnost) v cílových zemích, tak také na nárůst mezikulturního porozumění i představení EU jako oblasti umožňující studium a výzkum na špičkové úrovni. (European Commission, 2011c) V rámci těchto *akademických programů* (programy ve školství a vzdělávání) jsou podporovány jak výměnné pobyty, tak také dlouhodobá spolupráce mezi institucemi, například tvorbou společných studijních programů. Cílem je opět nárůst vzájemné znalosti a porozumění, hledání společných hodnot, podpora a prezentace politiky EU jak mezi obyvateli členských zemí, tak také třetích států. Příklady takových snah jsou programy jako *Tempus*, zaměřený na zlepšení kvality vyššího vzdělávání v zemích v oblastech sousedících s EU nebo *Erasmus Mundus* cílený na rozvoj vyššího vzdělávání prostřednictvím akademických výměn se třetími státy.⁶

Dalším příkladem je *Generální ředitelství pro humanitární pomoc a civilní ochranu (ECHO)*. Náplní činnosti tohoto útvaru EK je poskytování okamžité pomoci a úlevy obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů mimo Evropskou unii. Spojení s veřejnou diplomacií je především tematické. EU považuje tuto oblast za jednu ze svých priorit v rámci vnějších vztahů. Cílem je informovat o aktivitách EU v této oblasti, kterou Unie sama považuje za součást své identity a prezentovaných hodnot. (European Commission, 2011b)

Novějším aktérem se stalo *Generální ředitelství pro rozvoj a spolupráci*

⁵ Součástí tohoto výboru byly následující útvary Komise: Generální ředitelství RELEX (vnější vztahy), Rozvoj, Obchod, AIDCO (Europe Aid – Humanitární pomoc), ECHO (humanitární pomoc a civilní ochrana), PRESS, ECFIN (pro hospodářské a finanční otázky) a Rozšíření.

⁶ Ceněny jsou rovněž programy jako *Socrates* či *Leonardo da Vinci*, ty ovšem spadají do vnitřní dimenze komunikace EU.

EuropeAid (DG Development), vzniklé 3. ledna 2011 spojením Generálního ředitelství pro rozvoj a Generálního ředitelství *EuropeAid*. Mělo se stát hlasem Evropské unie na poli mezinárodních debat v oblasti rozvojové spolupráce. Tato oblast patří k tématům, která odráží základní hodnoty a přesvědčení EU. I proto v sobě skrývá obrovský potenciál pro využití právě ve veřejné diplomacii. S odkazem na propojení prezentovaných aktivit s hodnotami, které jsou považovány za přínosné pro rozvoj společnosti a tedy i následování hodné. EU patří a i v minulosti patřila na mezinárodní scéně k nejlépeji dárčům. Tomu ovšem zejména v minulosti neodpovídala její pověst, což vedlo předchozí Generální ředitelství pro rozvoj k přijetí Informační a komunikační strategie 2005 - 2009, jejímž hlavním cílem bylo připomenout a prezentovat pozici EU jako dáorce, který výraznou měrou přispívá k naplňování rozvojových cílů. (European Commission, 2011a)

V teritoriálním zaměření lze rozpoznat tři základní směry. Prvním z nich jsou tzv. *kandidátské země*⁷, připravující se, při splnění všech předpokladů, na svůj budoucí vstup do Evropské unie a spolu s nimi, byť v jiné dimenzi také předpokládané kandidátské státy⁸. Druhý směr představují *státy v sousedství Evropské unie*, s nimiž si EU přeje budovat dlouhodobé stabilní vztahy. Posledním směrem jsou všechny ostatní tzv. *třetí země*, s nimiž Evropská unie udržuje oficiální vztahy. Tato skupina nicméně není samozřejmě jednotná a v jejím rámci se objevují státy více či méně prioritní. K těm bezesporu velmi prioritním patří USA nebo země jako Japonsko nebo Jižní Korea⁹

Vnější dimenze evropské veřejné diplomacie je do určité míry členěna také podle použitých nástrojů. K těm, které jsou blízko požadavku na dlouhodobé budování vztahu, patří bezesporu tzv. *dlouhodobé politiky*, tedy aktivity, jejichž přínos se dá očekávat spíše v horizontu let a které zakládají pevné vazby mezi Evropskou unií a těmi, kteří se těchto programů účastní. V rámci této skupiny jsou projekty dále členěny podle geografických a politických priorit EU. První z iniciativ je *Evropská politika sousedství*, která vznikla v roce 2004 jako reakce na tehdejší velkou vlnu rozšíření a snahu EU posílit svou přítomnost v nově sousedících státech. (European Commission, 2011e)

⁷ Chorvatsko, bývalá jugoslávská republika Makedonie, Island, Černá Hora, Turecko.

⁸ Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo pod správou Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1244, Srbsko.

⁹ Do této skupiny patří USA, Čína, Japonsko, Brazílie, Rusko, Indie, Kanada, Mexiko, Jižní Korea, Jižní Afrika.

Smyslem je posílit dosavadní politické i hospodářské vazby a zároveň představit a přiblížit hodnoty, které jsou pro EU klíčové, jako je demokracie, rozvoj občanské společnosti, ochrana lidských práv či budování právního státu. Regionální spolupráce tím může přispět k postupným změnám společnosti těchto států. Veřejná diplomacie může být cílům této politiky prospěšná svým zaměřením na veřejnost cílových států. Například v oblasti výměnných studentských programů či profesních v oblasti vědy či výzkumu, kulturních projektů či kontaktů a společných projektů nevládních organizací a dalších.

Na posílení partnerství EU a států středomořského regionu je zaměřen další z projektů *Euro-středomořské partnerství (Barcelonský proces - Euromed)* od roku 2008 známý jako *Unie pro Středomoří*. Ve sféře veřejné diplomacie je cílem také přispět k většímu porozumění mezi příslušníky odlišných kultur.¹⁰

Posledním z představených projektů je tzv. *Východní partnerství*. Program byl zahájen v květnu 2009 se záměrem, přiblížit Evropskou unii občanům zúčastněných států¹¹ a posílit hodnoty blízké Evropské unii v těchto zemích. (European Commission, 2011d) Klíčovým hráčem je v tomto případě Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu.¹² Pracovní program na léta 2009-2011 uvádí záměry této platformy v poněkud podrobnější podobě. (European Commission, 2010)

V době ještě před přijetím Lisabonské smlouvy byla problematice veřejné diplomacie v rámci EU věnována pozornost i v akademických kruzích. V jedné z publikací bylo formulováno celkem dvacet doporučení pro rozvoj veřejné diplomacie Evropské unie. K zásadním patřil návrh na tvorbu plnohodnotné strategie veřejné diplomacie (Gonesh, Melissen, 2005) pro EU s definicí plánovaných sdělení, identifikací cílových skupin, strategických cílů i adekvátních nástrojů. Dále bylo navrženo i založení centrálního koordinačního orgánu se schopností komunikovat se všemi důležitými aktéry uvnitř EU a také příslušnou kapacitou pro výzkum a analýzu představ cílového publika a jeho očekávání. Související změnou byl i navrhovaný přechod terminologie od informační a komunikační činnosti právě k veřejné diplomacii a její sjednocení. Tento posun je možné vztáhnout v první řadě k reakci na převažující terminologické trendy ve světě, zároveň odráží i změnu od spíše pasivně

¹⁰ Ke konkrétním programům patří např. *Euromed Audiovisual Program* zaměřený na vzájemné přiblížení filmové tvorby nebo *Euromed Heritage Program* - od svého založení v roce 1996 spojil na 37 partnerů z oblasti Středomoří v ochraně kulturního dědictví.

¹¹ Arménie, Ázerbajdžán, Gruzie, Moldavsko, Ukrajina a Bělorusko.

¹² K veřejnosti známým programům patří například *Tempus*, *Erasmus Mundus* či *Jean Monnet*.

informační činnosti k aktivnímu utváření vlastní pověsti a snaze propagovat klíčové hodnoty EU. (Fiske de Gouveia – Plumridge, 2005) Jakkoli některá z navrhovaných doporučení – například zdůraznění role EU v oblasti humanitární pomoci nebo důraz na vzdělávací výměnné programy – se v praxi objevila, dlouhodobá (koordinovaná) strategie veřejné diplomacie EU se objevila pouze v částečné podobě a založení koordinačního centra se nepodařilo realizovat vůbec.

Z výše uvedeného vyplývá povědomí o významu veřejné diplomacie pro vnější vztahy EU, povědomí o významu prezentace hodnot, na kterých stojí evropská integrace. Problémem nicméně byla tematická a s ní spojená institucionální roztržitost aktivit, která neumožňovala efektivní koordinaci a budování obrazu EU jako celku.

2.2 Soudobé trendy a konstelace

Změnu situace umožnil až posun v procesu evropské integrace v podobě přijetí Lisabonské smlouvy. Tato smlouva¹³ se pokusila do značné míry sjednotit vnější tvář Evropské unie a docílit, aby EU hovořila „jedním hlasem“ a to především v institucionální rovině. S cílem (mimo jiné) sjednotit vnější prezentaci Evropské unie, jejich politik, hodnot a cílů vznikla pozice *Vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku*. Vysoký představitel je současně předsedou Rady pro vnější vztahy, místopředsedou Evropské komise s kompetencí pro vnější vztahy a současně také vedoucím představitelem Evropské služby vnější akce.

Evropská služba pro vnější činnost (EEAS) vznikla rovněž jako důsledek přijetí Lisabonské smlouvy, která se ve svém textu dotkla také oblasti vnějších vztahů EU. Služba byla založena na základech někdejšího Generálního ředitelství pro vnější vztahy (DG RELEX). Tato instituce představuje zásadní koordinační centrum jak v zastoupení EU ve třetích zemích, tak také ve vztahu k vnější dimenzi veřejné diplomacie EU. Jedním z úkolů je i snaha o zajištění a prezentaci koordinovaného obrazu EU ve světě.

Součástí Evropské služby jsou také *Delegace EU* ve třetích zemích¹⁴. Činnost delegací je obdobou diplomatického zastoupení národních států. Je zaměřena na zastoupení Unie jako celku v místě jejich působení mimo Evropskou unii. To samozřejmě mění, ve srovnání se Zastoupeními Evropské

¹³ Vstup v platnost 1. prosince 2009.

¹⁴ V současnosti 139 delegací.

komise i konkrétní náplň jejich činnosti, která spočívá především v prezentaci Evropské unie, jejich hodnot, témat i konkrétních politik v cílové zemi. Cílem je porozumění a pochopení činnosti EU nejen na mezinárodní scéně. Nejde pouze o informační činnost, která představovala těžiště práce v minulosti, ale především o snahu vybudovat dlouhodobé vztahy jak s představiteli dané země na celostátní i místní úrovni, tak také s představiteli občanské společnosti, médií, akademické sféry i podnikatelských kruhů a dalších. Důležitou skupinou jsou také osoby pocházející z členských států EU a trvale žijící v cílové zemi. (Delegation of the European Union to the USA, 2010)

Tak jako v jiných oblastech je i ve veřejné diplomacii zohledněno teritoriální zaměření spojené s politickými prioritami. Jako ukázkovou je možné hodnotit, s ohledem na veřejnou diplomacii, činnost delegací EU například v USA, Japonsku nebo Jižní Koreji.¹⁵

Delegace mají v rámci své činnosti k dispozici různé nástroje pro budování pověsti Unie v hostitelských státech. Velký význam má například *budování kontaktů* s představiteli národních vlád, samospráv, představitelů občanské společnosti i profesních sdružení a další spolků. Ve srovnání s činností Zastoupení EK v členských státech je zásadní rozdíl spatřován především v tématech, která jsou zohledněna. Do této skupiny je snad možné zařadit i jeden z velmi tradičních nástrojů veřejné diplomacie, kterým jsou návštěvní cesty či pobyty. Jedním z příkladů je *Návštěvní program Evropské unie (European Union Visitors Program – EUVP)*, který byl založen v roce 1974. Smyslem je představit Unii a umožnit navázat kontakty uvnitř EU možným budoucím lídrům ze zemí mimo EU. Je dotčena celá řada témat, jako jsou vzdělávání, média, právo, občanská společnost, obchod a další. V praxi Delegace EU v USA patří k dlouhodobě orientovaným projektům také například každoroční tiskové návštěvy absolventů studia žurnalistiky. Dalším možným příkladem je *Program stáží Delegace Evropské unie*, který nabízí zájemcům možnost pracovat v jedné z největších a velmi aktivní diplomatické misi EU.

Intenzivně jsou využívány i tradiční a novější komunikační prostředky k *informování veřejnosti* o základních attributech Evropské unie, principech, na kterých stojí či poskytování již konkrétně zaměřených informací k jednotlivým politikám či programům EU a jejich dopadům. Ke klasickým nástrojům patří publikace či besedy. Mezi moderními je klíčový zájem soustředěn především na webové stránky jednotlivých delegací a potažmo i institucí EU. Delegace EU

¹⁵ Ne náhodou patří všechny uvedené země mezi strategické partnery EU.

v USA vydává také občasníky *EUFocus* a *EUInsight*. *EUFocus* je zaměřen na obecněji laděné přehledové informace o Evropské unii, jejích orgánech či politikách, zatímco *EUInsight* je specializován na vzájemné bilaterální vztahy. (Delegation of the European Union to the USA, 2010, 2011)

Důležité jsou v tomto ohledu rovněž *vztahy s médii*, které tvoří poměrně specifickou oblast, jdoucí napříč všemi tématy i institucemi či jejich programy. Náplní je opět snaha o co nejpřesvědčivější pozitivní obraz EU, který mohou média zprostředkovat svým příjemcům. Ve vnější dimenzi jde o místní média v zemi působení a v odlišné rovině také o zahraniční korespondenty na území EU. Zvýšená pozornost patří v tomto ohledu místům, která hostí klíčové instituce EU. K nástrojům patří výše zmiňovaná audiovizuální média, vztahy se zástupci tištěných médií, velký význam má také elektronická komunikace.

V koncepční a legislativní rovině je ve vztahu k veřejné diplomacii důležitá *rezoluce Evropského parlamentu (EP) o kulturních dimenzích vnějších akcí EU* z května 2011. (European Parliament, 2011) EP se ve zprávě, která předcházela schválení této rezoluce, odvolává na články Smlouvy o Evropské unii (čl. 27(3)), Smlouvy o fungování Evropské unie (čl. 167) jakož i Charty základních práv Evropské unie (čl. 11). Zmiňována je také Úmluva UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů.

Tato rezoluce klade, mezi jiným, důraz na význam kulturní diplomacie a kulturní spolupráce ve vnější činnosti EU. Dokument dále zdůrazňuje význam mezikulturního dialogu, multikulturního přístupu i kulturních aspektů diplomacie. K diskutovaným návrhům patří doporučení na přítomnost jedné osoby zodpovědné za koordinaci kulturních vztahů a propagaci evropské kultury na každém zastoupení EU.

Rezoluce také zmiňuje význam spolupráce s dalšími aktéry a jako konkrétní příklad uvádí síť kulturních institutů řady členských států Evropské unie – EUNIC (*European Union National Institutes for Culture*). (EUNIC, 2011) Tohoto, zcela jistě zajímavého aktéra, není v kontextu tohoto textu snadné zařadit, protože není oficiální institucí EU. Síť byla založena v roce 2006 a dnes má 30 členů z 25 zemí a pracuje v podobě tzv. *clusterů*, které se utváří vždy v místě působení kulturních institutů. Tento způsob odráží moderní variantu spolupráce ve formě tzv. sítí, případně síťování, které vytváří trvalé sítě kontaktů a možností ke spolupráci, dělbě nákladů i příležitostí k většímu dosahu činnosti jak EUNICu, tak i jednotlivých kulturních institutů.¹⁶ Jednotlivé instituce

¹⁶ Současná síť zahrnuje na 90 clusterů na všech kontinentech.

spolupracujících na celé řadě projektů, jejichž společným cílem je podpora kulturní spolupráce a zdůraznění jejího významu pro fungující mezinárodní vztahy. Instituty spolupracují jak v rámci EU, tak také ve třetích zemích.¹⁷

Nové principy či procesy lze vysledovat i po schválení Lisabonské smlouvy a zásadních změnách, které přinesla do oblasti vnějších vztahů Evropské unie. V institucionální rovině došlo k vytvoření pozice Vysokého představitele pro zahraniční vztahy a bezpečnostní politiku a související Evropské služby pro vnější činnost a navazujících delegací EU. Tvář EU tedy byla formálně sjednocena a nastal čas věnovat se dalším otázkám. V oblasti veřejné diplomacie se obvykle jedná o strategii, spolupráci aktérů na straně daného subjektu a samozřejmě také o sdělení, tedy o hodnoty a postoje, kterými se tento subjekt chce prezentovat.

3 Perspektivy dalšího rozvoje veřejné diplomacie EU

Ve strategické a koncepční rovině se jistým mezníkem pro další směřování veřejné diplomacie Evropské unie ve třetích zemích se stalo vydání příručky pro komunikaci určené delegacím EU. (EEAS – DEVCO, 2012) Dokument do určité míry odráží místo svého vzniku, tedy Evropskou službu pro vnější akci (EEAS) spolu s Generálním ředitelstvím pro mezinárodní spolupráci a rozvoj (DG DEVCO). Text se orientuje především v institucionální rovině a uznává klíčovou roli Delegací při tvorbě a podpoře pozitivního image EU ve světě a zároveň zdůrazňuje nárůst jejich významu v období po přijetí Lisabonské smlouvy. Jako hlavní témata při prosazování a propagaci EU ve světě je zdůrazňována role EU jako významného partnera v procesu demokratické transformace, pozice největšího dárce v oblasti rozvoje. K dalším tématům, kde hraje roli pověst EU, se řadí také otázky světové bezpečnosti a jejího možného ohrožení, rozvoje politického dialogu i hospodářského rozvoje a role obchodu jako podnětu k pozitivním změnám. (EEAS – DEVCO, 2012)

Funkce veřejné diplomacie ve strukturách EU odpovídají obecnému vymezení rolí a nástrojů spojovaných s veřejnou diplomacií. (Cull, 2009) Ke klíčovým otázkám dále patří režim spolupráce, tedy možné spolupráce a koordinace činnosti delegací jak s místními partnery, jako jsou např. akademické instituce nebo prvky občanské společnosti, tak také v neposlední řadě se zastupitelskými úřady členských států EU. S tím souvisí i interní

¹⁷ Jedním z mimořádně úspěšných projektů je i projekt tzv. *Generation 89*, na němž se podílela a patřila k hlavním iniciátorům projektu, také Česká centra.

problém kapacitních možností jednotlivých delegací, které se významným způsobem liší podle místa působení. Tato odlišnost vyvolává potřebu diverzifikace a přizpůsobení se místním podmínkám. Diverzifikace se objevuje jako téma také v oblasti používaných nástrojů. Často zdůrazňovaným způsobem je dnes i elektronická komunikace a zejména sociální sítě. Dokument nicméně i zde zdůrazňuje různorodost a odlišnost jednotlivých destinací a nutnost přizpůsobit výběr strategie, partnerů i nástrojů místním podmínkám. (EEAS – DEVCO, 2012)

Zatím posledním strategickým krokem na půdě EU s částečným vztahem k veřejné diplomacii je ustavení *Nástroje partnerství pro spolupráci se třetími zeměmi*. (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 234/2014) Nástroj partnerství je koncipován především jako finanční nástroj, s jehož pomocí chce EU prohlubovat vztahy s dalšími aktéry mezinárodních vztahů, jako jsou třetí země, mezinárodní organizace i další. Cílem EU je vybudovat komplexní partnerství, které pokrývá celou škálu otázek od mezinárodního obchodu přes globální správu k zahraniční politice. V koncepční rovině se Nástroj partnerství odvolává na Strategii Evropa 2020 a podporu jejího vnějšího rozměru.¹⁸ K hlavním cílům kromě poskytování politické podpory nebo rozvoje mezinárodního obchodu patří právě veřejná diplomacie. V konkrétním vyjádření se jedná o „posílení všeobecného chápání a viditelnosti Unie a její úlohy na světové scéně“ (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 234/2014, čl. 1, odst. 2, písmeno d) prostřednictvím veřejné diplomacie a také podpory a posílení spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání, především posílením mobility studentů i akademických pracovníků. Na toto nařízení budou v daném časovém rámci (2014 - 2020) také navazovat jak víceleté orientační programy, tak i roční finanční plány.¹⁹ Působnost Nařízení je zaměřena především na strategické partnery EU.

Jakkoli není možné v tuto chvíli přiblížit konkrétní dopady tohoto nařízení, lze zmínit jako příklad dosavadní činnost veřejné diplomacie EU například v Brazílii, jednoho ze strategických partnerů EU. EU zde kromě klasických prvků jako je kulturní diplomacie intenzivně využívá například i politický dialog s partnery ze sféry státní i se zástupci občanské společnosti. Jako velmi

¹⁸ *Evropa 2020: Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění*. Sdělení Evropské komise ze dne 3. března 2010.

¹⁹ První víceletý orientační program byl přijat rozhodnutím Komise dne 3. 7. 2014. Zatím byly přijaty dva finanční plány na roky 2014 a 2015.

efektivní je hodnocena i koordinace aktivit mezi Delegací EU a úřady členských států. Veřejná diplomacie je v tomto případě hodnocena jako efektivní nástroj posilující samotné strategické partnerství. (Aspiroz, 2015)

Jako náměty pro budoucí vývoj veřejné diplomacie v praxi EU je možné zmínit například obraz, to, jaký vzkaz o svých hodnotách a podobě chce EU šířit. Jaká témata obsažená v identitě a hodnotách EU mohou být zajímavá pro cílové publikum ve třetích zemích. Míra jednotného obrazu EU je spojována i s otázkami míry centralizace a koordinace postupu zúčastněných aktérů.²⁰ **Simon Duke** ve své studii formuluje doporučení pro další rozvoj veřejné diplomacie EU. Zásadní význam má především další posun od informační činnosti k prohloubení dialogu a oboustranné komunikace (viz Melissen 2005b, Bátora 2006) a v neposlední řadě také efektivní koordinace jak uvnitř EEAS, tak i vně s dalšími aktéry, členskými státy především. (Duke, 2013)

Mezi nově zdůrazňované aktéry s potenciálem do budoucna patří například EU centra excelence (EU Centers of Excellence), která vznikají především na akademické půdě a jejichž hlavním cílem je šířit povědomí a porozumění hodnotám EU.²¹ Tady se projevuje přesnější cílení veřejné diplomacie EU na specificky formulované cílové skupiny, v tomto případě především mladé lidi.

Významným aktérem budoucnosti, který v sobě spojuje otázky tématu i koordinace a spolupráce je (výše zmiňovaná) síť národních kulturních institutů zemí EU – EUNIC. V minulosti EUNIC realizoval velký počet projektů v rámci EU. Vývoj v posledních letech však otáčí pozornost EUNIC Global²² právě ke třetím zemím a k propagaci evropské kultury v těchto destinacích (Rozhovor v ČC Vídeň, červen 2015).

Náboj, který myšlenka spolupráce na poli kultury a prezentace evropské kultury v sobě obsahuje, odráží i velmi rychlý nárůst počtu členů od sedmi zakládajících v roce 2006 k 34 členům z 28 zemí v současnosti. (EUNIC, 2015)

Poslední ze zmiňovaných změn a perspektiv je elektronická forma komunikace, která se dnes ve veřejné diplomacii uplatňuje zejména ve formě sociálních sítí. Řada institucí EU a EEAS samozřejmě také má své profily na Facebooku, Twitteru nebo dalších sítích, své profily má i řada představitelů EU. Výhodou je rychlost poskytování informací a samozřejmě také velký dosah (s

²⁰ Jako klíčové trio v evropských strukturách je zmiňována Evropská služba vnější akce (EEAS) a generální ředitelství Evropské komise pro obchod a pro rozvoj.

²¹ V roce 2014 existovalo 37 takových center v USA, Kanadě, Austrálii, Novém Zélandu, Japonsku, Jižní Koreji, Taiwanu, Hong-Kongu, Macau a v Rusku.

²² Řídící centrála sítě EUNIC.

ohledem na technické možnosti). Tzv. e-diplomacie cílí ve značné míře především na mladé lidi. Další výhodou může být možnost komunikace mimo oficiální struktury, v některých zemích například s politickou opozicí. Důležité je také zdůraznit nutnost podpory provázanosti se stávajícími komunikačními nástroji.

Závěr

Evropská unie představuje s ohledem na veřejnou diplomacii velmi zajímavý příklad. Ve vztahu k praxi národních států, které samy mají často problémy s formulací vlastních sdělení a koordinací vnitrostátních aktérů, je její struktura ještě násobena unijními institucemi i nutností spolupracovat právě s členskými státy. Zároveň je nutné připomenout, že EU je především nadnárodní institucí se všemi klady i zápory takové situace.

V souhrnném pohledu je možné říci, že veřejná diplomacie EU ve svém vývoji odráží obecné trendy vývoje veřejné diplomacie, ať už jde o posun od pasivní formy k aktivní, zdůraznění koordinace jednotlivých zúčastněných aktérů, v neposlední řadě také význam formulace zásadního sdělení, které má přispět k budování pozitivní pověsti. EU nemá dlouhodobou strategii zaměřenou výhradně na veřejnou diplomacii. Tato oblast bývá součástí širěji zaměřených dokumentů, které se věnují zejména vnějším vztahům EU a jejich dimenzím.

Slabinou veřejné diplomacie EU zůstává rozpor mezi množstvím tematických aspektů, které společně vytváří pověst EU ve třetích zemích a potřebou společné strategie zaměřené na veřejnou diplomacii, která by jasně definovala cíle činnosti, možnosti jejího hodnocení i používané nástroje. Dokumenty, které byly schváleny, se obvykle věnují vždy pouze určitému aspektu, případně mají spíše charakter doprovodných dokumentů ve smyslu technického zajištění činnosti.

V oblasti koordinace a sjednoceného postupu zaznamenala EU zásadní pokrok přijetím Lisabonské smlouvy, vytvořením pozice stálého předsedy Evropské rady, posílením pozice Vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a vytvořením Evropské služby pro vnější činnost. Trvalá pozornost je věnována koordinaci činnosti unijních institucí. Poněkud diskutabilní zůstává určité rozdělení rolí mezi jednotlivá generální ředitelství Evropské komise a EEAS se sítí Delegací EU. Otázkou, která souvisí, je spolupráce se členskými státy a jejich ochota spolupracovat na společném obrazu Evropské unie, který se tím také stává součástí obrazu

jednotlivých členských států. Další dimenzí této otázky, s velkým potenciálem do budoucna, je propojení, potažmo možná koordinace vnější a vnitřní dimenze veřejné diplomacie EU.

Výkonnými aktéry ve třetích zemích jsou především Delegation EU. V rovině konkrétních projektů a každodenní činnosti může příležitostně docházet i k participaci na projektech ambasád členských států, těžiště nicméně leží v budování pozitivní pověsti EU jako takové a jsou to naopak ambasády nebo kulturní instituty členských zemí, které spoluvytváří konkrétní projekty veřejné diplomacie EU. Zde se nabízí do budoucna ještě užší vzájemná spolupráce. Perspektivu představuje i další z obecnějších trendů veřejné diplomacie, spolupráce s dalšími aktéry mimo vlastní struktury EU. Klíčovým partnerem na tomto poli může být pro EU zmiňovaný EUNIC Global.

Tematická rovina v pojetí Evropské služby pro vnější činnost odráží především obraz EU a rozhodující vliv je na straně evropských institucí. Zásadním tématem je například prezentování výhod a pozitiv evropské integrace prostřednictvím zdůrazňování evropských hodnot a dosažených úspěchů. Zájmy členských států jsou reprezentovány především přihlášením se ke společným evropským hodnotám a projektu evropské integrace. Možnosti států ovlivnit sdělovaná témata závisí na vnitřních mechanismech jednání dotčených unijních aktérů a váže, jakou zde národní státy mají. Úspěšný příběh integrace Evropy nicméně už dnes v řadě vzdálenějších teritorií, zejména u mladé generace, nemusí mít silný dopad a je proto nutné hledat i další témata, která může EU ve své veřejné diplomacii nabídnout. S tím souvisí i moderní komunikační formy, které rezonují i v běžném životě. E-diplomacie je jak pro EU, tak i pro národní státy v tomto ohledu výzvou.

Jedním z hlavních cílů veřejné diplomacie EU je posílit svůj obraz jako jednoho z klíčových aktérů na mezinárodní scéně. Často se hovoří o tom, že potenciál pro takovou pozici EU bezesporu má, nicméně není tak ostatními aktéry světového společenství vnímána. Veřejná diplomacie, prováděná koordinovanou součinností unijních orgánů i aparátů členských států, s jasně definovanou strategií i formulovaným sdělením, s využitím všech moderních nástrojů má šanci takové aspirace naplnit.

Literatura:

ASPÍROZ, M. L. 2015. Soft Power and Public Diplomacy: The Case of the European Union in Brazil. CPD Perspectives on Public Diplomacy. 2/2015. Los

- Angeles: Figueroa Press. Dostupné z internetu: <http://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/useruploads/u33041/Soft%20Power%20in%20Public%20Diplomacy%20-%20Full%20Version.pdf>
- BÁTORA, J. 2006. Public Diplomacy between Home and Abroad: Norway and Canada. *Hague Journal of Diplomacy*. Volume 1, No. 1. ISSN 1871-1901, s. 53 - 80
- CROSS, M. 2011. *EU Public Diplomacy: A Coherent Message?* Dostupné z internetu: http://www.allacademic.com/meta/p502917_index.html
- CULL, N. 2009. *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Dostupné z internetu: <http://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/legacy/publications/perspectives/CPDPerspectivesLessons.pdf>
- DELEGATION OF THE EUROPEAN UNION TO THE USA 2010. Engaging the World: The EU's Public Diplomacy. *EUInsight*. July 2010. Dostupné z internetu: <http://www.eurunion.org/eu/images/stories/euinsightpubdipl-7-10.pdf>
- DELEGATION OF THE EUROPEAN UNION TO THE USA. 2011. Understanding the European Union. *EU Focus*. May 2011. Dostupné z internetu: <http://www.eurunion.org/eu/images/stories/eufocus-understandingeu-5-2011.pdf>
- DUKE, S. 2013. The European External Action Service and Public Diplomacy. *Discussion Papers in Diplomacy* No. 127. The Hague: Netherlands Institute of International Relations. ISSN 1569-2981.
- EEAS - DEVCO. 2012. *Information and Communication Handbook for EU Delegations in third Countries and to international organisations*. Ref. Ares(2013)32604 - 11/01/2013. Dostupné z internetu: http://eeas.europa.eu/delegations/ghana/documents/press_corner/20121231_en.pdf
- EUNIC. 2011. *EUNIC*. Dostupné z internetu: <http://www.eunic-online.eu/>
- EUNIC. 2015. *Who we are*. Dostupné z internetu: <http://www.eunic-online.eu/?q=content/who-we-are>
- EUROPEAN COMMISSION. 2006. *Communication from the Commission to the European Council of June 2006. Europe in the World — Some Practical Proposals for Greater Coherence, Effectiveness and Visibility*. Brussels, 8.6.2006 COM(2006) 278 final. Dostupné z internetu: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0278en01.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. 2010. Eastern Partnership. Platform 4 „Contacts between People“ Core objectives and proposed Work Programme 2009 - 2011. ARES(2010)21372. Dostupné z internetu: http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc/eapwork_en.pdf

- EUROPEAN COMMISSION. 2011a. *EuropeAid Development and Cooperation*. Dostupné z internetu: http://ec.europa.eu/europeaid/who/about/index_en.htm
- EUROPEAN COMMISSION. 2011b. *Humanitarian Aid and Civil Protection*. Dostupné z internetu: http://ec.europa.eu/echo/who/about-echo_en
- EUROPEAN COMMISSION. 2011c. *International co-operation in education and training*. Dostupné z internetu: http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc1172_en.htm
- EUROPEAN COMMISSION. 2011d. *The Eastern Partnership*. http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc1839_en.htm
- EUROPEAN COMMISSION. 2011e. *The Policy: What is the European Neighbourhood Policy*. http://ec.europa.eu/world/enp/policy_en.htm
- EUROPEAN PARLIAMENT. 2011. *Report on the cultural dimensions of the EU's external actions*. (2010/2161(INI)) Dostupné z internetu: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2011-0112+0+DOC+PDF+V0//EN>
- FISCO DE GOUVEIA, P. – PLUMRIDGE, H. 2005. *European Infopolitik: Developing EU Public Diplomacy Strategy*. Dostupné z internetu: [http://www.fpc.org.uk/Public Diplomacy](http://www.fpc.org.uk/Public%20Diplomacy).
- FISHER, A. 2013. A network Perspective on Public Diplomacy in Europe: EUNIC In: CROSS, M. – MELISSEN, J. 2013. *European Public Diplomacy. Soft Power at Work*. London: Palgrave Macmillan, 2013. ISBN978-1-137-34330, s.137 - 156.
- GONESH, A. – MELISSEN, J. 2005. *Public Diplomacy: Improving Practice*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael. Dostupné z internetu: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20051000_cdsp_paper_diplomacy_5_gonesh_melissen.pdf
- LEONARD, M. – ALAKESON, V. 2000. *Going Public. Diplomacy for the Information Society*. London: The Foreign Policy Centre, 2000. ISBN 0-9535598-7-4.
- LEONARD, M. – STEAD, C. – SMEWING, C. 2002. *Public Diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre, 2002. ISBN 1-903558-131
- LYNCH, D. 2005. Communicating Europe to the world: what public diplomacy for the EU? *EPC Working Paper* No. 21, November 2005. Dostupné z internetu: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lang=en&id=16968>
- MELISSEN, J.(ed.) 2005a. *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN 1-4039-4516-0.
- MELISSEN, J. 2005b. *Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy*. Clingendael Diplomacy Papers, No. 2. The Hague: Netherlands Institute of International Relations. ISBN 90-5031-1098-2.

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 234/2014 ze dne 11. března 2014, kterým se zřizuje nástroj partnerství pro spolupráci se třetími zeměmi. *Úřední věstník Evropské unie*. Dostupné z internetu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0234&from=CS>
- NYE, J. S. Jr. 2004. *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004. ISBN 1-58648-306-4.
- PAJTINKA, E. 2008. Verejná diplomacia. In: MATTOŠ, Boris (ed.). *Diplomatická služba členského štátu EÚ v procese európskej integrácie*. Bratislava : Ekonóm, 2008. ISBN 978-80-225-2630-2. s. 185 – 200.
- PETERKOVÁ, J. 2008. *Veřejná diplomacie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-125-0.
- POTTER, E. 2002. Canada and the New Public Diplomacy. *Discussion Papers in Diplomacy*, No. 94. The Hague: Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael' ISSN 1569-2981.
- RASMUSSEN, S. B. 2010. The Messages and Practices of the European Union's Public Diplomacy. *The Hague Journal of Public Diplomacy*, Vol 5, No.3, s.263 - 287. ISSN 1871-1901.
- SCHNEIDER, C. 2004. Culture Communicates: US Diplomacy that Works. *Discussion Papers in Diplomacy*, The Hague: Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael' ISSN 1569-2981. Dostupné z internetu: http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf
- TOMALOVÁ, E. 2008. *Kulturní diplomacie. Francouzská zkušenost*. Praha: Ustav mezinárodních vztahů, 2008. ISBN 978-80-86506-73-9.
- TUCH, H. 1990. *Communicating with the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*. Washington, D.C.: The Institute of the Study of Diplomacy, Georgetown University, 1990. ISBN 0-312-04809.
- VALENTINI, CH. – NESTI, G. (eds.) 2010. *Public Communication in the European Union: History, Perspectives and Challenges*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing. Dostupné z internetu: https://www.academia.edu/197988/PUBLIC_COMMUNICATION_IN_THE_EUROPEAN_UNION_HISTORY_PERSPECTIVES_AND_CHALLENGES (17.8.2015)
- VINCOUREK, L. 2008. Tři pilíře. *Český rozhlas* (3. 12. 2008). Dostupné z internetu: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/informace/_zprava/522033